

1. Istoricul cercetării arheologice

Restaurarea oricărui monument istoric, cu atât mai mult a Primăriei Vechi din Sibiu, ridicată cu mai bine de cinci secole în urmă, obligă cercetarea responsabilă și complexă a întregii zestre istorice. Fructificarea ocaziei ivite prin dezafectarea temporară a construcției ar fi necesitat serioase studii de parament, arheologice, de arhivă și laborator, potrivit exigențelor actuale ale științei istorice. Ca și în alte situații, condiționarea socială a afectat demersul cercetării, interesul major – restaurarea și organizarea Muzeului de Istorie într-un timp planificat – reducând cercetarea arheologică necesară întocmirii proiectului la un sondaj în curtea mică.

Istoricul cercetării include la început sondajul efectuat de domnul Pușcașu în grădina mică („grădina mar-tirilor”). Rezultatele acelui sondaj nu au fost publicate, iar materialul arheologic a fost pierdut. Până în 1985, an în care am reluat cercetarea arheologică, s-au păstrat doar zvonurile despre existența unei așezări presăsești și a unui cimitir. Înainte cu un an, domnii Thomas Nægler și Martin Rill sondaseră interiorul turnului-locuință și același spațiu al curții mici. Săpătura nu a fost finalizată, apa inundând șanțul arheologic.

Cu toate că în 1985 oficialitățile se aflau în alertă pentru a putea raporta deschiderea muzeului printr-o expoziție omagială, am primit îngăduința cercetării curții (de unde se spera să aduc dovezile așezării presăsești) și a unor încăperi de pe latura de sud, acolo unde restaurarea nu se încheiase. Folosind munca elevilor aflați în „practică productivă”, am extins aria cercetării în curtea mare, din subsolul căreia excavatorul scosese bucăți de zgură și pământ ars. Domnul arhitect Fabini, șeful proiectului de restaurare, bănuia că urmele materiale scoase la suprafață ar aparține monetăriei sibiene. Bănuiala a fost extinsă și asupra unei încăperi din subsol, pereții acesteia purtând urmele lăuate de foc.

În timpul cercetărilor, șantierul arheologic de la Primăria Veche a fost vizitat de regretații arheologi dr. Radu Popa și Radu Heitel de la Institutul de Arheologie din București. Concluzia ultimului, potrivit căruia suprapunerile stratigrafice observate în săpătura din curtea mare ar fi aparținut unor etape deosebite de funcționare a monetăriei a fost reținută și publicată în raportul de cercetare¹.

Inaugurarea muzeului în 1988 părea să aducă sfârșitul șantierului arheologic de la Primăria Veche.

Analizele probelor de zgură și metal recoltate din locul presupusei monetării au arătat că aliajul de la Primăria Veche nu avea aceeași compoziție cu acela al monedelor bătute la Sibiu. Doamna Agata Olariu de la Institutul de Fizică Atomică din București a demonstrat că numai clopotele, tunurile și oglinzile erau confecționate dintr-un aliaj asemănător celui provenit de la Primăria Veche.

Noile date, acumulate prin analize de laborator, și extinderea cercetărilor arheologice în Sibiu ne-au determinat, în condițiile favorabile ale anului 1990, să reluăm cercetarea de teren. Planul cercetării urmărea să clarifice problemele generale ale construcției (datarea, relațiile între corpurile clădirii) și cele ridicate de săpăturile mai vechi. În spațiul de la subsol, săpătura arheologică a depășit adâncimea celor 2,80 m atinsă în 1987. Degajarea acestui spațiu până la adâncimea de 7,50 m a fost deosebit de periculoasă. Săpătura a fost efectuată de muncitori calificați, care au armat malurile. Secțiunea din curtea mică, ce a fost trasată pentru a clarifica stratigrafia zonei, proveniența celui mai vechi nivel de arsură, a necesitat operații suplimentare de protejare a malurilor, după prăbușirea porțiunii dinspre zidul de incintă. Strădania și riscul au fost răsplătite cu descoperirea urmelor unei construcții din lemn aparținând primului nivel medieval. În aceeași perioadă am sondat fundațiile turnului exterior clădirii, dezvelirea întregii suprafețe a părții de jos a tiparului din lut consemnând încheierea acestei etape de cercetare.

Discuțiile, analizele, bibliografia au permis, în parte, clarificarea informațiilor de teren. Ele își găseau rostul întregirii istorice conexe cu date asupra istoriei clădirii și proprietarilor. Din acest motiv, am oferit șansa colaborării și publicării materialului arheologic unor colegi, specialiști în anumite domenii: preistorie, ceramică modernă, sticlărie modernă. Oferta colaborării a fost acceptată de alți specialiști în istorie, arhivistică, istoria artei, numismatică, chimie, fizică, biologie.

În anul 1997, odată cu propunerea generoasă a redactorului-șef de la Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice de a publica în întregime rezultatele cercetărilor de la Primăria Veche, a fost finalizat proiectul unui studiu complet asupra istoriei clădirii. Răspunderea finalizării cercetării m-a obligat să efectuez două sondaje la

¹ Petre Munteanu-Besliu und Thomas Nægler, *Die archäologischen Grabungen im Hermannstädter Alten Rathaus*, în „Forschungen

zur Volks- und Landeskunde, 32, 1, 1989, p. 29–40. În același număr: H. Fabini, *Das Hermannstädter Alte Rathaus*, p. 41–59.

fundațiile „corpului de legătură”, pentru a stabili relația cu turnul-locuință.

Profilul revistei ce găzduiește studiile despre Primăria Veche a determinat selectarea și structurarea informațiilor obținute prin săpătură arheologică. Atragem atenția la începutul prezentării asupra descoperirii urmelor unei construcții din material perisabil.

2. Construcția din lemn din curtea mică (grădina martirilor) (Planșele II–III)

Descoperirea urmelor construcției din lemn din curtea mică într-un context stratigrafic clar ce ilustrează anterioritatea față de turnul-locuință este importantă și pentru istoria așezării medievale de pe Cibin.

Cercetarea arheologică, pe lângă determinările stratigrafice clare și cronologice între limite largi, a permis acumularea de informații despre materialele de construcție folosite, dimensiuni și despre detalii de planimetrie.

Stratul masiv și compact de arsură, bucățile mari de pământ ars rezultate din săpătura arheologică indică materialul de construcție folosit cu precădere. Două bucăți de cărămizi groase de 3 și 5 cm, cu miezul ars reducător, câțiva bolovani descoperiți, permit, cu rezervă determinată de condițiile concrete ale cercetării și lipsa de analogii, să ne imaginăm o clădire din bârne de lemn, așezată pe un soclu superficial format din pietre și cărămizi. Nu excludem posibilitatea ca pietrele și cărămizile să fi ajuns accidental în acel loc.

Construcția din bârne de lemn avea dimensiunile de 5/7 m. Nivelul de călcare a fost adâncit la 50 cm față de nivelul de călcare exterior. Podeaua a fost alcătuită dintr-o succesiune de straturi de piatră și lut, straturi bine netezite. Într-un colț al încăperii a fost săpată o groapă în care am găsit fragmente dintr-o oală. Groapa purta urme de arsură.

La marginea construcției, în exterior, au fost săpate de constructori două șanțuri, probabil, pentru scurgerea apei de ploaie.

Pentru a putea reconstitui imaginea construcției, este necesar să adăugăm câteva informații: în umplutura gropii nu au existat cuie din fier, iar pe margine a apărut urma unei gropi de par.

Incendierea construcției a fost urmată de nivelarea terenului și de probabila amenajare, pe același loc, a unei noi clădiri din lemn. Urmele de arsură de la acest nivel au fost mai puțin consistente, materialul ceramic în număr mic, comparativ cu acela aflat în umplutura gropii construcției anterioare. Incendierea celei de a doua construcții a fost urmată de o nivelare, pământul fiind întins până la zidul de incintă de la nord.

3. Primăria Veche – materialul ceramic

Între resturile clădirii de lemn din curtea mică s-au aflat numeroase fragmente ceramice medievale, pe care le prezentăm sintetic, subliniind în concluzii importanța descoperirii.

Sub nivelul de călcare și în groapa săpată în podeaua construcției am găsit câteva fragmente aparținând unei categorii inferioare, lucrate cu roată înceată, cu peretele mai gros, arse oxido-reducător, lutul conținând însă nisip cu multă mică. În stratul de lemn ars a apărut un fragment dintr-o cană. Unele fragmente poartă urme de ardere secundară, altele nu.

Analiza fragmentelor ceramice ne permite să identificăm principalele forme specifice ceramicii medievale. Cu rezervele de rigoare, prezentăm o analiză statistică a formelor descoperite.

1. Capacul de oală este reprezentat de 16 fragmente din marginea talerului, 6 butoane și 6 fragmente din partea centrală a talerului.
2. Din oalele de bucătărie s-au recuperat numeroase buze și funduri cu diametrul cuprins între 9,4 cm și 6,5 cm, cu grosimea peretelui cuprinsă între 7 mm și 1,5 cm. Am identificat 32 de asemenea forme.
3. Oala de provizii. Din fragmentele păstrate a fost restaurat corpul unei astfel de forme rare (restaurator: Silvia Galea).
4. Castroane din lut cu buza evazată înspre interior și exterior (11 fragmente din 11 vase) (Fotografia 1).
5. Din categoria oalelor-cahle s-au păstrat 14 fragmente. Oalele au secțiunea dreptunghiulară sau circulară.
6. Am recuperat două fragmente din categoria cănilor de turnat cu orificiu de scurgere.
7. Cănila cu picior sunt reprezentate de cele 14 fragmente recuperate (Planșa a IV-a, b).
8. Cănila cu buza lobată sunt prezente printr-un fragment din corp și multe buze.
9. Tigăile cu picior sunt reprezentate doar printr-un singur fragment.

Întregim lista materialului ceramic din curtea mică – construcția din lemn – cu cele 23 de toate sau fragmente de toată. Repertoriul ornamentelor este simplu, utilitarul dominând esteticul. Impresiunile aflate pe fundul unor căni sau, într-un singur caz, pe talpa piciorului pot fi mai repede atribuite necesității identificării producției unui meșter decât nevoii de frumos (Planșa a IV-a a, b, c).

Cele două cahle prezentate aparțin unei alte perioade, ornamentul figurativ fiind la fel de important ca și utilitatea obiectului (Planșa a IV-a d, e).

4. Structuri de zidărie dezvelite prin săpătură arheologică

Necesitatea dezvelirii unor segmente cât mai numeroase de zidărie a fost determinată de problematica complexă a cronologiei și morfologiei monumentului istoric alcătuit, se pare, din mai multe corpuri, ridicate în momente diferite.

A. Fundațiile așa-numitului „corp de legătură“

Fundațiile așa-numitului „corp de legătură“ au fost dezvelite în trei locuri (două pe latura de sud și într-un loc pe latura de nord). Am observat structuri de zidărie din pietre de râu legate cu mortar, structuri îngrijit lucrate ce cuprind, între rosturile pietrelor, bucăți de cărămizi. Fundația a fost adâncită pe latura de sud până la -15,0 m, iar pe cea de nord până la -1,20 m față de nivelul actual al pavajului din curtea mare. Fundația laturii de sud a pătruns sub arcul din cărămizi al fundației turnului-locuință.

B. Fundațiile corpului principal

Prin practicarea casetei K, în curtea mică a fost dezvelită o porțiune dintr-un arc din cărămizi cu înălțimea de 90 cm și deschiderea de 2,20 m. Liantul folosit conținea var, cu excepția unui segment format din patru cărămizi, unde nu am observat decât nisip. Cărămizile din arc au dimensiunile: 28 (30)/14 (15)/5 (6) cm. Arcul de cărămizi a făcut parte dintr-o structură ce mai cuprindea segmente de zidărie din pietre de râu, unele de dimensiuni mari (40/10 cm, 40/50 cm, 37/20 cm). Sub arcul din cărămizi s-a aflat o structură formată dintr-o piatră, o cărămidă și o țiglă, toate prinse cu mortar. Deschiderea casetei K a permis scoaterea la lumină a unei scări din cărămizi ce servea o intrare astăzi blocată (Planșa a II-a, C).

C. Fundațiile corpului de sud

În camera 4 au fost dezvelite structuri de zidărie diferite:

- fundația din pietre de râu, de la nord, se adâncește până la 2 m;
- zidăria alcătuită din pietre mici înecate în mortar, zidărie adosată zidului mai sus amintit. Pe marginea șanțului de fundație s-au păstrat bucăți de lemn (Fotografia 3);
- fundația din pietre de mărime diferite, inclusiv un ancadrament. Fundația susține zidul despărțitor al încăperilor 4 și 4A și se adosează zidului de la nord;
- zidul din cărămidă de la sud nu are fundație.

Secțiunea VIII, practică în camera 1, a adus la dezvelirea a două structuri de zidărie din pietre:

- zid din pietre de râu, adâncit până la 1,30 m, zid aflat în sudul încăperii (Fotografia 4);

- fundația de la nord, alcătuită din pietre de râu, a fost adâncită până la 2 metri.

Segmentul de zidărie din pietre de râu, dezvelit în caseta E, nu i-a fost atinsă talpa din cauza infiltrării apei. Nu am observat adosarea zidurilor, ci doar o îngroșare a lui cu o zidărie neglijent alcătuită.

D. Structuri de zidărie în subsol

În afara „gropii zidite“, adânci de 7,50 m, a fost secționată și încăperea alăturată cu ziduri din pietre de râu. Numai zidul de la vest are o fundație superficială.

E. Structuri de zidărie ale turnului exterior și zidului de incintă

Zidul de incintă adosat turnului exterior format din blocuri de piatră cioplite nu are fundație. Pentru nivelarea terenului au fost folosite cărămizi. Dezvelirea substructiilor turnului a evidențiat lucrări de reparație (Fotografia 5).

În secțiunile II și VIII am observat retragerile soclului zidului de incintă. Nu am putut atinge talpa fundației, malul secțiunii VIII prăbușindu-se la adâncimea de 2,20 m.

F. Scări, pavaje

În curtea mică au apărut urmele unei scări din cărămizi. Structura din cărămizi a fost refăcută folosindu-se o piatră (Fotografia 2).

Urmele unui pavaj din pietre de râu au apărut în interiorul turnului adosat clădirii Primăriei Vechi (Fotografia 6).

În singura cameră din subsol cercetată (restul încăperilor au fost pardosite cu cărămizi așezate pe un strat gros de ciment) nu am găsit urme de pavaj. Amprenta unui butoi rămasă în lut indică inexistența pavajului, puțin în timpul folosirii butoiului.

Urmele unei substructii din cărămizi au fost remarcate în malul secțiunii VIII din curtea mică (Fotografia 7).

PETRE MUNTEANU-BEȘLIU

The Archaeological Excavations from the Old Town Hall

(abstract)

The study presents the history of the archaeological excavations done between 1984 and 1997, the project of the excavations and the main results of these: the traces of a poster building uncovered in the inner yard, medieval pottery, stone foundations with arches made by bricks, pavements etc.

Planșa I : Planul secțiunilor arheologice de la Primăria Veche din Sibiu.

Planșa a II-a : Descoperiri arheologice la Primăria Veche din Sibiu (A – construcție din lemn ; B – groapa pentru turnat clopote ; C – scară de acces).

Planșa a III-a : Profilul vestic al secțiunii a VIII-a.

Planșa a IV-a : Ceramică medievală și cahle descoperite la Primăria Veche din Sibiu (a – ornamente aflate pe fragmentele ceramice descoperite în curtea mică ; b – picior de cană cu semnul meșterului ; c – oală cu semnul meșterului ; d, e – cahle cu decor renașcentist.

Fotografia 1 : Fragmente din castroane descoperite la Primăria Veche din Sibiu.

Fotografia 2 : Urmele scării descoperite în curtea mică a Primăriei Vechi (lângă jalon se văd substructiile anterioare X).

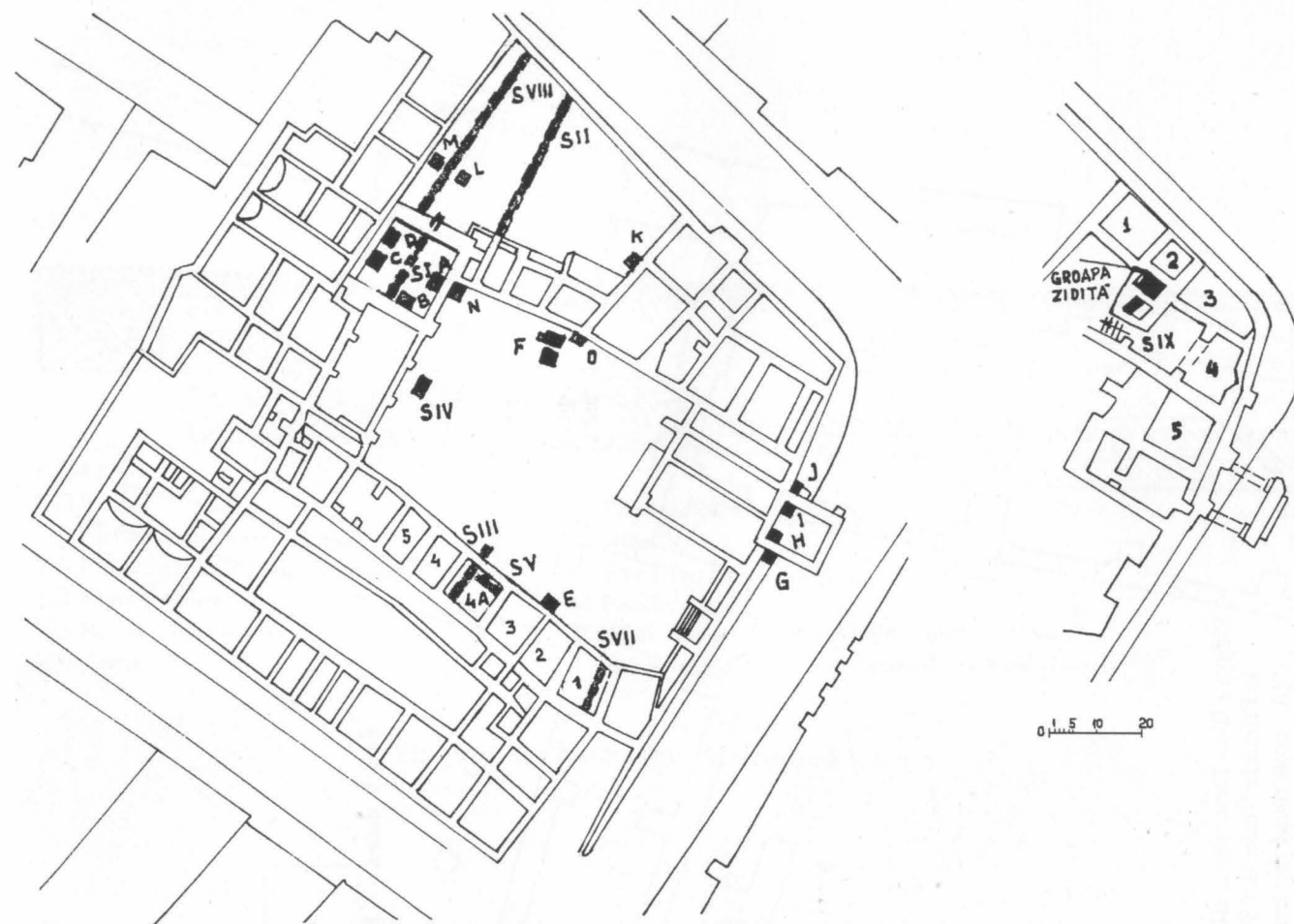
Fotografia 3 : Șanțul umplut cu mortar și pietre de râu, aflat în încăperea 4.

Fotografia 4 : Fundația clădirii ridicată la 130°.

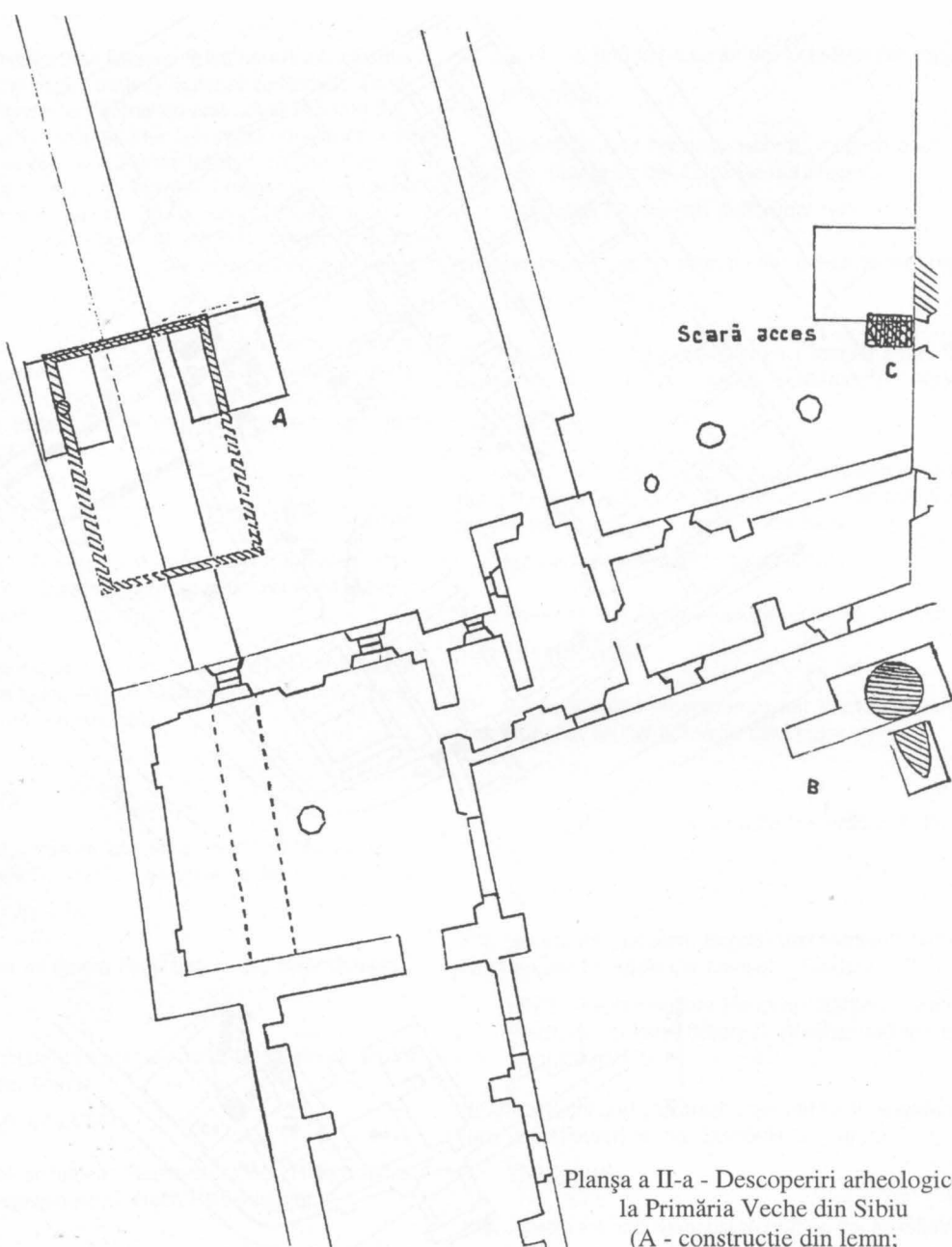
Fotografia 5 : Primăria Veche din Sibiu, turnul exterior – reparații cu cărămizi ale zidăriei din piatră.

Fotografia 6 : Primăria Veche din Sibiu, turnul exterior – pavajul din pietre.

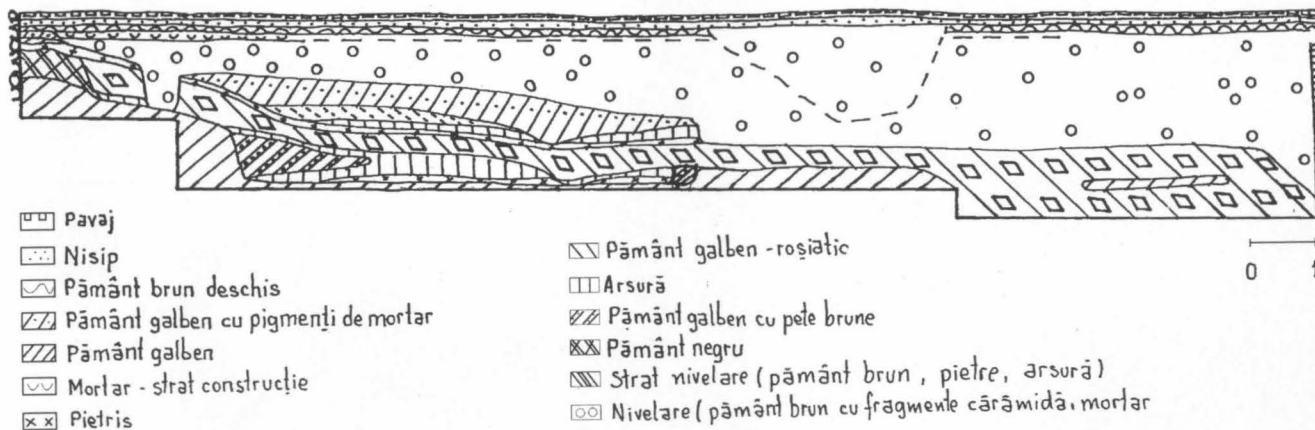
Fotografia 7 : Arc de descărcare cuprins în fundația turnului-locuință și substructie din cărămizi (casa anchetatorului?).

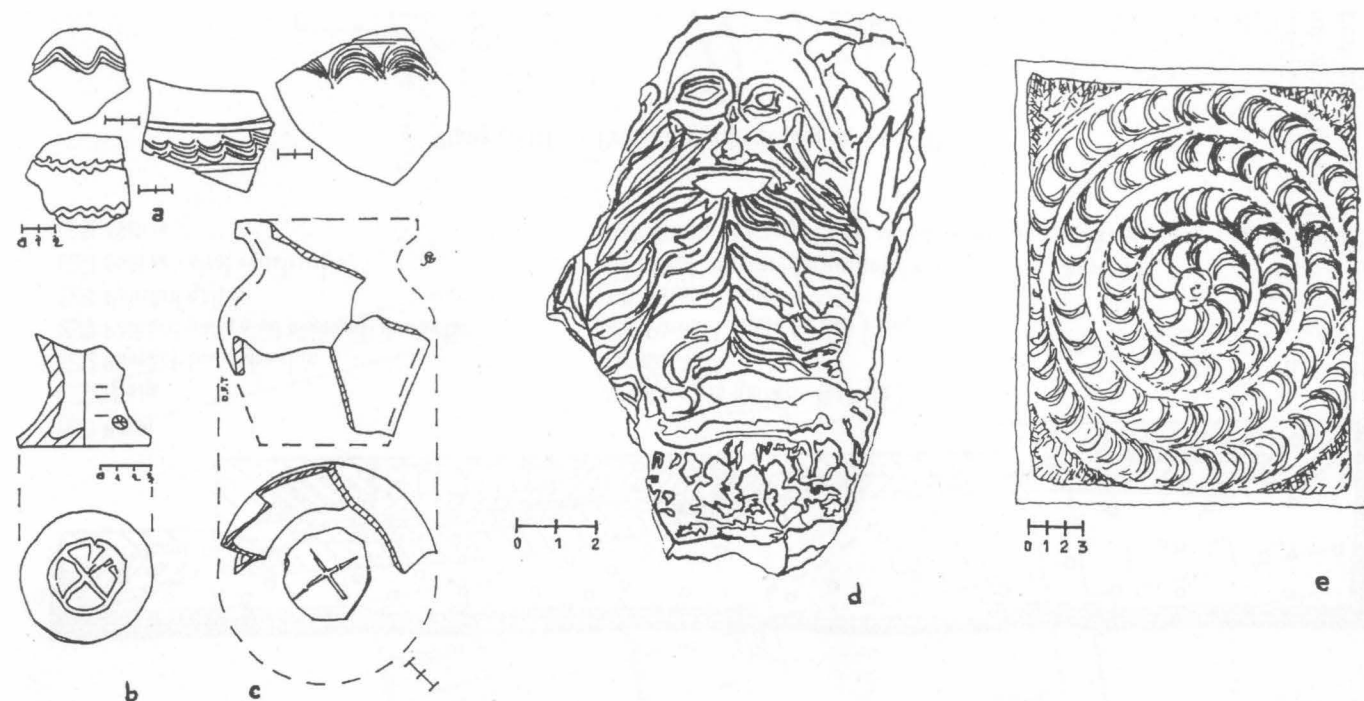
Planșa I – Planul secțiunilor arheologice de la Primăria Veche din Sibiu.

Planșa a II-a - Descoperiri arheologice
la Primăria Veche din Sibiu
(A - construcție din lemn;
B - groapa pentru turnat clopote;
C - scară de acces).

Planșa a III-a - Profilul vestic al secțiunii a VIII-a.

Planșa a IV-a - Ceramică medievală și cahle descoperite la Primăria Veche din Sibiu

(a - ornamentație aflată pe fragmentele ceramice descoperite în curtea mică;

b - picior de cană cu semnul meșterului; oală cu semnul meșterului; d,e - cahle cu decor renașcentist.

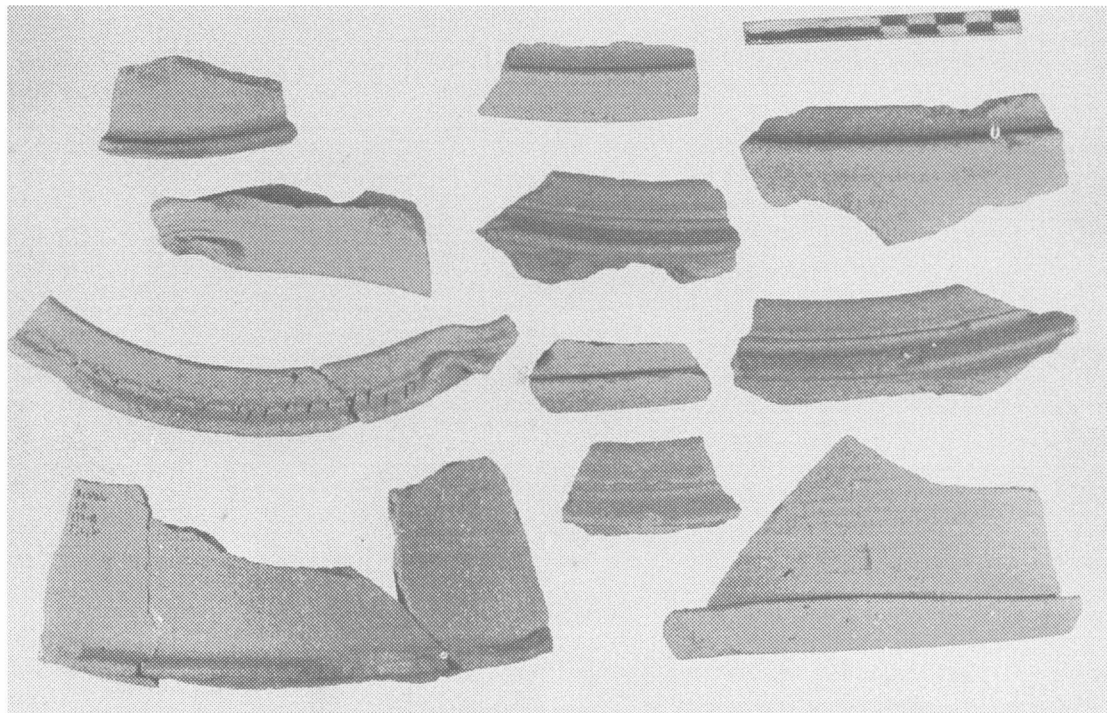

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 4

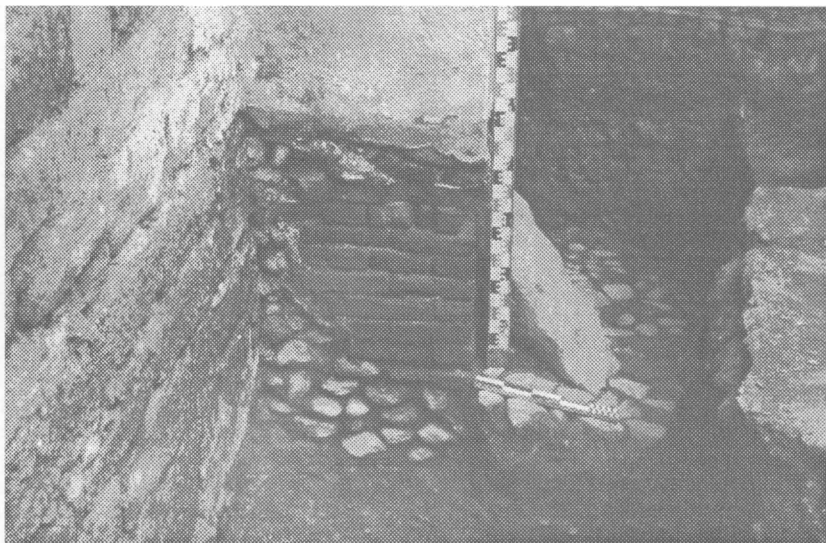

Foto 5

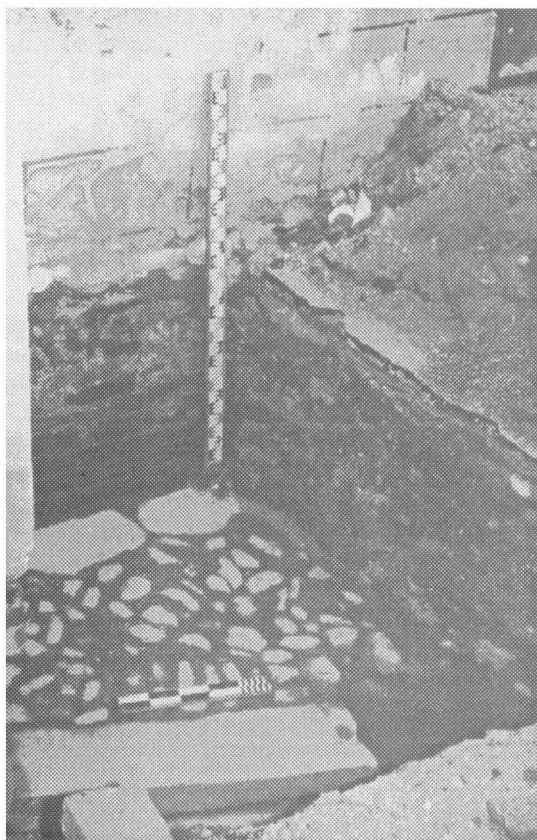

Foto 6

Foto 7